

VESZPRÉM MEGYE KERTÉSZETI ÁGAZATAINAK HELYZETE ÉS PROBLÉMÁI

KAISER GÉZA

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Kertészeti Szakközépiskola, Balatonfüred

Veszprém megye mind az ország köztudatában, mind a társadalmi termelés realitásában hazánk fontos, nélkülözhetetlen, egyik élenjáró ipari bázisaként szerepel. Bauxit és szén, vegyipar és autóalkatrész, papír, üveg és más sokféle ipari termék előállításán dolgoznak sokezeres munkáskollektívák.

Az a tény, hogy a Magyar Tudományos Akadémia részéről immár hagyományosan megrendezett Akadémiai Kertészeti Napra ebben az évben Veszprém megyében került sor, csak azt bizonyíthatja, hogy az előzőek mellett a kertészeti termelésnek is komoly szerepe és jelentősége van megyénkben is.

Ma már örömmel nyugtázhathatjuk, hogy a kertészeti termelés jelentősége az egyedül helyes módon, a társadalmi össztermék és a nemzeti jövedelem előállításában való részvétel arányában kerül értékelésre.

Országos viszonylatban a kertészeti ágazatoknak a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása 4 %-os, ezen belül kerekén 25 %-át állítják elő a mezőgazdasági eredetű nemzeti jövedelemnek. Ágazati sajátosságuk, hogy a termékek nagyobb hányada közvetlen fogyasztásra kerül. Mindegyik ágazatban fontos a piac szerepe is.

Mindez így van és nem is lehet másként Veszprém megyében sem, ahol ugyan az országos átlagnál alacsonyabb a kertészeti termelés szerkezeti aránya, de csak felemlítve is a megye egyes földrajzi pontjait — Badacsony, Csopak, Somló — és a többiek, úgy érezzük, hogy a mennyiségi hiányokat e minőséggel bizonyosan kiegyenlítjük.

Veszprém megyében a kertészeti termesztés egyes ágazatainak számottevő történelmi múltja van. Más ágazatok létét, szükségességét és fejlesztését korunk követelményei írják elő.

A szőlőtermesztés helyzete

A kertészeti termelésen belül, amint ez közismert, a megyében elsődleges és döntő szerepe a szőlőtermesztésnek van. Ezért engedje meg a t. plenáris ülés, hogy elsőként és talán részletesebben erről az ágazatról adjak tájékoztatást.

A Balaton-felvidék szőlőkultúrája már a rómaiak pannóniai uralkodása idején is virágzott. A Veszprém környéki Baláca pusztán feltárt római villa szüreti jeleneteket megörökítő ornamensei bizonyítékai az eltelt 17 évszázad szőlőtermesztésének. Az elmúlt napokban 700 éves fennállását ünneplő Csopak község határában a római korból származó borpince és ennek növekvő méretű utódai napjainkig érlelték a Rizling csodálatos aromáját.

A kiváló éghajlatú és talajadottságú termőtájon az ország szőlőterületének közel 5%-a terül el. Ez a nem nagyarányú területész adja mégis a magyar borkivitel 15—18%-át.

A megyében egy állami gazdaságnak és 12 termelőszövetkezetnek a szőlőtermesztés a fő üzemága és gazdasági eredményük meghatározója. Ezért számottevő realitás az, hogy a megye egyes területein a megtermelt szőlő nemcsak bor, hanem kenyér is.

Szép feladat és talán hasznos időöltés is lenne a történelmi távlatokra részletesen visszapillantani, de most csak annyit rögzítsünk, hogy a megye szőlőtermelő tájai csak a mezőgazdaság szocialista átszervezése után indultak rohamos fejlődésnek.

Felszabadulásunkig a Balaton-felvidék szőlőállománya szinte kizárólagosan kisüzemi jellegű, hagyományos, karós művelésű szőlőkből tevődött össze. A szocialista nagyüzemi gazdálkodás létrejötte szükségessé tette a jelentős részben leromlott, elöregedett ültetvények alapvető rekonstrukcióját, a géppel művelhető üzemi szőlőültetvények kialakítását.

A II. ötéves terv idejében kezdődött megyénkben a nagyobb mérvű, 70 ill. 50%-os állami támogatás ösztönzésével a szőlőtermesztés új alapokra helyezése, a nagyüzemi táblák kialakítása, tervidőszakonként az alábbiak szerint:

a II. ötéves tervben telepítésre került	1760 ha
a III. ötéves tervben	1060 ha
a IV. ötéves tervben	778 ha üzemi szőlőültetvény.

A számokból kitűnik, hogy a IV. ötéves tervben az előző évekhez viszonyítva a telepítés ütemében visszaesés mutatkozik. Ennek egyik alapvető oka is közismert, mely szerint 1971—73 között a szőlőtelepítésekhez állami támogatás nem volt adható. Ezekben az években a telepítés erősen csökkent, szinte megállt, és az elöregedés miatti szőlőfelújítás mértékét sem biztosította.

Az 1973-ban megjelent 1010 sz. kormányhatározat, majd az ezt követő 24. sz. PM—MÉM. rendelet újból támogatást biztosított a korszerű üzemi szőlőültetvények létesítésére, mely ismét fellendítette a szőlőtermelő gazdaságok fejlesztési és korszerűsítési törekvéseit. Ennek következtében indultak meg az V. ötéves tervre vonatkozó munkálatok, melyek 1200 ha szőlőültetvény telepítését irányozták elő. Ezzel kapcsolatban jelenleg, a terveciklus közepén azt

kell megállapítanunk, hogy a telepítések ütemét erőteljesebben fokozni kell a célkitűzések teljesítése érdekében. Ezt tartjuk egyik legfontosabb feladatunknak.

Veszprém megye jelenleg 10 000 ha szőlőterületből napjainkban közel 4 000 ha a nagyüzemi szőlő. A tulajdon szektorális megoszlását tekintve:

állami szektor	744 ha	7,5 %
termelőszövetkezeti és szakszövetkezeti szektor	3074 ha	32,0 %
a szövetkezetek háztáji gazdaságai	2795 ha	28,2 %
a kistermelők parcellái	3213 ha	32,3 %

Az ültetvények állapotát ill. életkorát illetően pozitív tényezőnek ítéltető, hogy az üzemi szőlőterületek 12,7%-a még nem termő ültetvény, 27%-a 5—10 éves, 52,5%-a 11—25 éves és csak 7,8%-a 25 év feletti. Az üzemi szőlőknek ez az állapota utal egyben azok jó termőképességére is.

Az üzemi szőlők művelésmódja a korszerű természetstechnológiának nagyobb részben megfelelő. A széles soros, magas művelésű ültetvények részaránya 54%-os, az országos 38%-ú aránnyal szemben. Mégis igen nagy, távlatban alapvető gondot okoz a 46%-os részarányt képviselő korszerűtlen, 180—240 cm sortávú, középmagas, vagy alacsony kordonművelésű szőlők fenntartása, ill. korszerűsítése. Ezek ugyanis zömmel fiatalok, termőképesek, de gépi művelésükhöz eszközök mind csökkenő mértékben állnak rendelkezésre, azok üzemeltetése sem gazdaságos. Az ültetvények kézimunka-igényes magas, alig kielégíthető, ezért a termelés fenntartása nehézkes és nem rentábilis.

Ezek következtében az új telepítések megvalósítása mellett a megye másik központi feladatát képezi a meglévő üzemi, de nem korszerű ültetvények átalakítása.

A korszerűsítés fogalma alatt ismert ültetvényátalakítás problematikája hazánkban a 70-es évek elején merült fel, amikor általánossá vált a természetstechnológia korszerű technológiája. A korszerűsítés témakörébe jelentős területnagyságok és számottevő anyagi ráfordítások tartoznak. Ezért nem közömbös ennek a tevékenységnek egységes értelmezése és hatékony alkalmazása. Korszerűsítésnek azt a tevékenységet kell tartanunk, melynek eredménye a modern technológia viszonylag komplex alkalmazhatósága. A korszerűsítés alapját, lehetőségét és gazdaságosságát, az ültetvény tőkének állapota, számaránya határozza meg. Ez bármennyire világosnak és természetesennek tűnik, a gyakorlatban mégis találkozhatunk olyan korszerűsítési törekvéssel, mely kiindulópontjául nem a tőkét, hanem pl. a talajállapotot, vagy éppen a támaszrendszert választja.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy korszerűsíteni kell azokat a megfelelő fajtaösszetételű ültetvényeket, melyek területi, domborzati adottságaik

alapján alkalmasak a gépesített technológiára, életkoruk átlagosan a 15—18 évet nem haladja meg, a tőkehiány maximálisan 20%. A megmaradó tőkék termőereje olyan, hogy legalább 12 évig minimálisan évi 80 q/ha termést adnak.

Másik központi feladatként jelentkezik a termelőszövetkezeti tagok háztáji tulajdonában levő 2800 ha szőlőültetvény korszerűsítése. Ez egyrészt azt jelenti, amit az első lépcsőben kell megoldani, hogy azok tömbösen, összefüggő telepítési rendszerben, géppel művelhető módon helyezkedjenek el. Így a csökkenő munkaerőigény lehetővé tegye, hogy a tulajdonosok munkáereje a közös gazdaság feladatainak végzésére növekvő arányban felszabaduljon. Másrészt, a távolabbi években jelenti ez a feladat a háztáji gazdaságok termelési módjának korszerűsítését, azaz a közös termelési tevékenység szervezeti, szerkezeti alapjainak kialakítását. Intenzívebb módon kell vizsgálni, tanulmányozni azokat a lehetőségeket, hogy a fejlett szocializmus viszonyai között a háztáji gazdaságokban előállított nagymértékű, nagy volumenű termékmennyiség javuló minőséggel és növekvő gazdasági eredményességgel szolgáljon mind a társadalom, mind az egyének hasznára.

A megye szőlőtermesztésének helyzetével kapcsolatban rá kell mutatni arra is, hogy az éghajlat és talajadottság kapcsolatban rá kell mutatni ma még négy borvidék területén belül, egyes helyeken igen számottevő, a talaj- és tájvédelemmel összefüggő rekonstrukciós feladatokat is meg kell oldani. Úgy, hogy a szőlővidék rekonstrukciója lehetőség szerint egyidejűleg szolgálja a tájvédelem és a növekvő méretű üdülés érdekeit is.

A Balaton térségében ilyen vonatkozású feladatok elsősorban Badacsony és Szentgyörgyhegy térségében jelentkeznek.

Badacsony fejlesztési terve 1976-ban készült el, egyelőre még a konkrét kivitelezési terv nélkül. A terv behatárolja az üdülőövezet térségét, a szőlőtermő területeket, a tájvédelmi parkerdő övezeteket. Megvalósítása a kiviteli terv mellett elsősorban anyagi eszközök biztosításának kérdése. Badacsony fogalma, jelentősége közismert a nemzetközi borkultúrában is. A rendezés megvalósításának türelmi idejére megnyugtatóan hatnak a kialakult tulajdonviszonyok, azaz az állami kezelésű területek viszonylag nagy részaránya. Talán nyugtalanítóbb, de gyorsabban is megoldható feladat a főterméknek, a badacsonyi bornak fokozottabb védelme. Ilyen vonatkozásban a zárt területté váló nyilvánítás, a boroknak származási igazolvánnyal, márkajeggyel történő forgalmazása inkább adminisztratív, mint beruházási tevékenység. De az ottani rangos termékek minőségének javulása, hazai és külföldi viszonylatban fokozottabb garanciája elősegítheti a tájrendezés anyagi alapjaihoz való hozzájárulást is.

Jelentősnek tartjuk a Szentgyörgyhegy rekonstrukcióját is. Ez a vulkáni eredetű hegy már a XI. században is neves bortermő hely volt. Ma is számottevő kereslete van az itt termő, jó minőségű boroknak. A hegy 832 ha

területéből jelenleg 476 ha a szőlőterület, melyből 7% az ÁG., 37% a termelőszövetkezet, 56% egyéni termelők tulajdonában van.

Az a körülmény, hogy a Szentgyörgyhegy turisztikailag is nevezetes, valamint a rohamosan fejlődő iparú Tapolca város dolgozóinak kiránduló és pihenőhelye, már évekkal ezelőtt felvetette egy komplex tájvédelmi és rekonstrukciós terv készítésének szükségességét. A terv a MÉM erkölcsi és anyagi támogatásával, a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem és az ÜTV együttes munkájával 1973-ban el is készült. Az előirányzott 65 millió forint költségtervezet azóta nyilván növekedett, ugyanakkor az átfogó rendezési megoldás nem kezdődött meg, a tapolcai termelőszövetkezet területének kivételével.

Szinte évente vetődik fel több fórumon a nagy múltú Somlóhegy szőlőterületének felújítási kérdése is. Ennek a sajátos értékekkel rendelkező területnek rendezése az előzőknél is nagyobb feladat, mivel itt az 500 ha nagyságrendű szőlőtermő területből az állami szektor 10%-os, a szövetkezetek pedig csak 6%-os részarányt képviselnek. A terület döntő többsége nagyszámú és szinte az ország minden részében lakó kistermelők tulajdonában van. A Somlóhegy rekonstrukciós terve már régebben elkészült, de a szükséges állami támogatás biztosítása a már említett szektorális megoszlás miatt egyelőre nem lehetséges. Itt is intenzívebben vizsgálni kell valamilyen speciális szövetkezeti forma kialakítását, a területrendezés, az úthálózat, a vízelvezetés és mindezek eredményeképpen a szőlőkultúra felvirágoztatása érdekében.

Veszprém megye szőlőtermesztésének technológiáját vizsgálva megállapítható az utóbbi évek nagyarányú fejlődése. Megjelentek az üzemekben a technológiai tervek, korszerűek az alapvető munkafolyamatok. Jól sikerültek az új telepítések, javult a fajtaösszetétel. A hagyományos fő fajta, az Olaszrizling részaránya 50%-ban állapodott meg.

A korai fajták növelték a fajtaválasztékot és ugyanakkor a szüreti időszakot is meghosszabbították. A fajtakérdés részletes elemzésének korlátot szab a rendelkezésemre álló idő, de egy-két, vitára hívó felvetést szabadjon itt tennem. Egyre feszítőbb az egyes borvidékeken telepítésre engedélyezett fajták és a valóság viszonya, egyre több kivételes megítélés szükségessége merül fel. A tihanyi vörösbor körzetben megjelentek a hagyományos fajták mellett a Merlot és a Zweigelt. A minőségi területeken is helyet követel bizonyos joggal a Budai zöld, a Juhfark. A belső vonulatokon telepítésre érdemesnek látszik az új fajták közül a Cserszegi fűszeres, a Balaton kincse, a Zenit.

Nincsenek helyi, gyakorlati tapasztalataink a rezisztens fajtákról, pedig úgy tűnik, hogy az üzemek mostohább mikroklímájú, kisebb, nehezen védhető parcelláin talán ezekkel lehetne gazdaságosabb termesztést folytatni, valamint a nagyszámú, ritkábban látogatott, úgynevezett hétvégi szőlőkertekben ezek a fajták is segíthetnének a szőlőterület folyamatos csökkenésének megakadályozásában. Tudományos alapokra helyeződött az opti-

mális megterhelést előirányzó metszés, a tápanyag visszapótlás. Rendkívül eredményes a növényvédelem, nagyon hatékonynak bizonyult a Növényvédő Állomás munkája. A helikopterek kiterjedt alkalmazása pedig biztosította az erősen lejtős területek szőlőinek másképp alig megoldható védelmét. Jelen-tősnek tartjuk az erózió elleni védekezés céljából indult füvesítési kísérletek eredményeit, melyek Badacsonyórs térségében üzemi méretűvé növekedtek. Az eredmények alapján alkalmazásuk kiterjesztését javasoljuk. Javítani kell a talajművelés technológiáját, itt az álláspontok még nem egységesek, itt van még lehetőség más eljárások alkalmazására, a beavatkozások számának és egyben a költségek csökkentésére is.

A szüretelőkombájnok nem jelentek meg még a megye szőlőtábláin. Túl hosszú időt venne igénybe az okokat elemezni, de azok egyébként köz-ismertek is. A földrajzilag és tulajdonilag erősen tagolt szőlőtáblák esetében csak a termelőegységeknek a még említendő koncentrációja fogja eredményezni a szüreti munkák gépesítését. Jelenleg a szüret az ipari munkások, család-tagok és a tanulóifjúság segítségével viszonylag zökkenőmentesen oldódik meg.

A szüreti eredményeket illetően a megye szőlőtermesztésének feltétlen pozitívuma, hogy az elmúlt 10 év átlagában 10 000 ha össz. szőlőterületre számolva az átlagtermés az 50 q/ha-t meghaladja, az üzemi felületeken a termésátlagok 70—100 q körül ingadoznak. Gond az, hogy a megyei átlagtermések, melyek az utóbbi 3 évben fölötte vannak az országos átlagnak, évente és üzemenként nagy szóródást mutatnak (pl. 1974-ben 23—84 q, 1975-ben 59—88 q, 1976-ban 61—102 q.)

A szőlőtermelés gazdaságossága az egyes termelőegységekben jelentkező magas termelési érték részaránya miatt döntő kérdés az érintett gazdaságokban. Ugyanakkor, mint az előző számok is mutatják, a nyereség rendkívül változó a termelési költségek és a hozamok alakulásának tükrében. Az is nyilvánvaló, hogy a szőlőtermelés nyeresége végső soron a végtermékben, a borban realizálódik.

A felsorolt jelenségek, célkitűzések, gondok és feladatok, valamint a megoldási lehetőségek vizsgálata egyaránt arra a végkövetkeztetésre vezet, hogy a megye szőlőtermesztési helyzetének további javítása, fellendítése csak a termelés, feldolgozás és értékesítés szférájára kiterjedő együttműködéssel valósítható meg. Ennek érdekében merült fel immár másfél éve az egész Balaton-felvidékre kiterjedő szőlő- és bortermelési rendszer kialakításának szükségessége. A megye borvidékeinek távlatban számbajöhető kb. 7000 ha szőlőterülete mind hagyományait, mind termelési potenciálját tekintve olyan számottevő a magyar szőlőtermelésben, melynek intenzívebb hasznosítása nemcsak az itt működő gazdaságok érdeke, hanem a népgazdaságé is.

A tájkörzet szőlő- és bortermelésének fellendítése érdekében a következő célkitűzések megvalósítása szükséges:

- a termelés fokozása a kiváló minőség megőrzése mellett,
- a termelési tevékenység gazdaságosságának növelése,
- a különböző gazdasági erők szétforgácsolásának megszüntetése,
- a párhuzamos beruházások elkerülése,
- a tájörzeten belül a teljes szőlő—borgazdasági vertikum megteremtése.

Mindezen feladatok megoldásában arra kell törekedni, hogy a különböző gazdálkodó egységek szempontjából optimális megoldást találjunk olyan módon, hogy az a termelési körzet egészének gazdaságossági optimumát is közelítse.

Ezeket a feladatokat kívánja megoldani a most alakulóban levő Badacsonyi Szőlő- és Bortermelési Rendszer, melynek szervező, irányító feladataira a Badacsonyi Állami Gazdaság vállalkozott.

Itt is szeretném hangsúlyozni, hogy egy termelési rendszer nem öncél, sem a társulásban részt vevők egyikének, vagy másikának extraprofitszerző lehetősége, hanem egy olyan közösen kialakított és vállalt, s a szőlőtermesztés fellendítésének ügyét szolgáló keret és tartalom, mely vázolt problémáinknak hatékonyabb és gyorsabb megvalósítási lehetőségét nyújtja. Így többek között az egységes tervek szerint létesülő, összefüggő új ültetvények létrehozásának, a magas biológiai értékű, legkedvezőbb fajtaösszetételű szaporítóanyag biztosításnak, a tudományos alapokra épülő tápanyagvisszapótlásnak, talajművelésnek, növényvédelemnek és az egyéb szükséges agrotechnikai beavatkozásoknak eszköze. Lehetővé teszi olyan géprendszerek kialakítását, mely figyelembe veszi a körzet területi adottságait és biztosítja az erő- és munkagépek optimális kihasználását. A szervezett együttműködés teremthet csak lehetőséget a tájrendezési feladatok, az öntöző és vízelvezető rendszerek megoldásához, majd a későbbiekben a háztáji és egyéni gazdaságokban a kölcsönös előnyök alapján történő termelésszervezéshez.

Szeretnénk itt is elkerülni a hazánkban oly sok helyen alkalmazott sajátossági elv hangoztatását, de mégsem tehetjük. Ez a termelési rendszer ugyanis főleg az átmeneti időszakban bizonyos mértékben különbözni fog a már meglévő termelési rendszerektől. A már említett tagoltság, a sajátos helyi adottságok következtében a rendszerszervező Badacsonyi Állami Gazdaságnak a rendszerben részt vevő szőlő—bortermelő nagyüzemekkel külön-külön együttműködési, vagy társasági szerződést kell kötnie attól függően, hogy az együttműködés elemei között a közös vagyon és a közös eredmény szerepel-e és milyen mértékben. A rendszer tagjai a rendszeren belül egy vagy több géphasznosítási, borászati és egyéb társaságokat alapíthatnak a meglévő és ezután beállítandó termelőeszközök hatékonyabb kihasználása és előnyösebb beszerzése érdekében.

Minden együttműködési forma kialakításánál a következő alapelveket kell szem előtt tartani:

- közös tevékenység a kölcsönös előnyök alapján,
- az önköltség és a vállalati önállóság tiszteletben tartása,
- a közös tevékenység demokratikus szabályozása és irányítása,
- felelősségérzet a tájörzet szőlő—bortermelésének jövője és hírneve iránt.

Szükséges az is, hogy a tájörzetben működő Badacsonyvidéki Állami Pincegazdaság tagja legyen a termelési rendszernek, vagy együttműködjön vele. A részvétel vagy együttműködés módját úgy kell kialakítani, hogy a Pincegazdaság részt vegyen a tájörzet termelésének fejlesztésében, borászati és értékesítési tevékenységével segítse a közös célok megvalósítását az együttműködés alapelvei szerint.

A termelési rendszer legfontosabb célja az, hogy a történelmi borvidékeken megtermelt szőlőkből készült különleges minőségű borok értékét tovább növelje, nevét, rangját öregbítse, kereskedelmi pozícióját bel- és külföldön egyaránt erősítse.

Veszprém megye az elmúlt években számos országos jelentőségű borászati rendezvény gazdája is volt. Itt zajlott le 1974-ben a XIV. Országos Borverseny és alig két hete az Állami Gazdaságok VI. Országos Bemutatója. Kicsit büszkén állapíthatjuk meg, hogy megyénk szőlőtermelő gazdaságainak borai rangos eredményekkel reprezentálták megyénk szőlőtermesztésének és borászatának színvonalát. Bízunk abban, hogy a párt és állami szervek által is rendkívüli mértékben igényelt és támogatott együttműködés rövid időn belül olyan eredményeket hoz, mely gondjaink fokozódó mértékű felszámolását eredményezi. Növekvő mennyiségű, tovább javuló minőségű boraink palackjainak millióit helyezi a népgazdaság asztalára.

A gyümölcsstermesztés helyzete

Veszprém megye gyümölcsstermesztésére a mezőgazdaság szocialista átszervezése előtti időszakban a szórvány és a szőlők közötti termesztés volt a jellemző. Így üzemi jellegű gyümölcsösöket csak itt-ott örökölték a termelőszövetkezetek. Ezért fajták és termőhelyek vonatkozásában termesztési hagyományokról alig lehet beszélni, eltekintve a Balaton-parti szőlőkben talált őszibarackfáktól, valamint a közelmúltig visszatérő témaként jelentkező, területhasznosítási irányzatú kisebb mandulásoktól.

Az átszervezést követő tagosítások nyomán az értéktelenebb gyümölcsfák jelentős részét kivágták, majd megkezdődött a nagyüzemi jellegű gyümöl-

csösök telepítése. Ezek döntő többsége a II. és a III. ötéves terv időszakában történt, jelentős állami támogatással. A megyében a II. ötéves tervben 830 ha, a III. ötéves tervben 1050 ha gyümölcsöst telepítettek.

A telepített üzemi gyümölcsösök 40%-a bogyós, döntő mértékben málna, kb. 20% a szilva, 10—10% a dió és kajsziültetvény, a fentmaradó 20%-on cseresznye, meggy, szilva, alma és a körte osztozik.

A rövid idő alatt telepített közel 2000 ha gyümölcsös telepítése során számos hibát is elkövettünk.

- Nem kellő alaposággal történt a telepíteni szándékozó üzemek kiválasztása.
- Nem voltak meg minden esetben az üzemen belüli feltételek, hiányzott a szakismeret, a termelési hagyomány, a munkaerő. Telepítéseket a legtöbb esetben nem követték a járulékos beruházások.
- Jellemző volt ebben az időszakban történt ültetvénytelepítésekre a földtörvény túlzott szigorú alkalmazása, mely szerint gyümölcsöst csak a mezőgazdaságilag nem, vagy alig hasznosítható területen lehetett telepíteni. A kedvezőtlen talajminőségekből és domborzati viszonyokból adódó későbbi gondokat a korszerű tápanyag-gazdálkodási módszerekkel sem lehetett kiküszöbölni.
- A telepítések időszakában nem minden esetben állt rendelkezésre megfelelő fajtaösszetételű szaporítóanyag, ezért az árugyümölcsösök termelési szerkezete nem mindenütt alakult a felhasználói igényeknek megfelelően.
- Az ültetvények az egyes gazdaságok akkori nagyságának megfelelőek voltak, de a későbbi területi koncentrációk során több helyen jelentéktelen üzeméggé zsugorodtak.

Mindezek következményeként az ültetvények eredményei elmaradtak a hozzájuk fűzött reményektől, a termés hozamok a vártnál alacsonyabbak lettek, csökkent a termelési kedv. Az üzemi gyümölcsösök egy részének karbantartását is elhanyagolták. Bizonyos gyümölcsstermő területeket elsősorban őszibarackokat és bogyósokat fel is számoltak.

A IV. ötéves tervben megszűnt a telepítések állami támogatása, ennek következtében abban a ciklusban csak 150 ha gyümölcsöst telepítettek.

Jelenleg Veszprém megye össz gyümölcsstermő területe 6430 ha, ebből az ág-ok mintegy 1500 ha, a termelőszövetkezetek közös gazdaságai 1600 ha, a háztáji és egyéb kisgazdaságok 3200 ha területarányban részesülnek.

Ezek a számok azt jelentik, hogy a szórvány- és házikerti gyümölcsösök területe jelenleg is nagyobb összterületű.

Ennek a nagytömegű gyümölcsfának a gondozása sok helyen elmaradt a követelményektől, termőképességük csökkent. Egyre inkább általánossá vált,

hogy a szórványgyümölcsösök termése csak a saját szükséglet kielégítésére szolgált, tulajdonosaiknak gondot okozott a termés értékesítése is. Egyes esetekben, pl. cseresznye, a termés leszedésre sem került. Ezen a területen az utóbbi két évben hozott kormányintézkedések javulást hoztak, az ÁFÉSZ-eken keresztül történő felvásárlás szervezete javult. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a Balaton-parton, valamint a városi lakosság üdülőtelkein örvendetesen nőtt a gyümölcsfák száma. Igaz, hogy ezek termése többségében nem tekinthető árügymölcsnek, viszont a saját fogyasztás, a piaci igény csökkentésében számottevő jelentőségük van.

A lakossági fogyasztás vonatkozásában vizsgálva a megye gyümölcsstermesztésének helyzetét, meg kell állapítani, hogy a lakosság igénye jóval meghaladja a termelt és forgalomba kerülő árumennyiséget. A megyében az egy lakosra jutó gyümölcsfogyasztás az országos átlag alatt van, emelése feltétlenül kívánatos különösen az ipari centrumokban és a városokban, valamint a Balaton-parton is. Mindezen tényezők indokolják megyénk gyümölcsstermesztésének korszerűbb, intenzívebb továbbfejlesztését. A lehetőségeket mérlegelve és értékelve a következőket tartjuk szükségesnek:

- A kisebb gyümölcssterülettel rendelkező üzemeinkben is folytatni kell a termelést kellő szakszerűséggel és gondossággal, ameddig az ültetvények kora és állaga azt lehetővé teszi. Nem engedhető meg a meglévő termelési alapok indokolatlan felszámolása.
- Megállapítható, eltekintve a nem megfelelő területeken telepített gyümölcsösöktől, hogy a jövedelem elmaradása az alacsony termésátlagokra vezethető vissza, mely az általános agrotechnikai alapelvek be nem tartásának következménye. A helyes tápanyaggazdálkodás, talajművelés és növényvédelem nem beruházási kérdés, alkalmazásuk csupán a jó kertész gondosságát, hozzáértését és a felelősségét igényli.
- A nagymértékben fejlődő ipari centrumok, a fokozódó urbanizáció megköveteli, hogy közelükben koncentrált gyümölcsstermelő üzemek jöjjenek létre, melyek biztosítani tudják a választékban gazdag gyümölcsellátást, elsősorban a nyári időszakban, megfelelő jövedelemezési szinten.
- A termelőszövetkezetekben lezajlott területi koncentráció lehetővé teszi az előttünk álló időszakban, hogy újabb, korszerű nagyüzemi gyümölcsösök létesüljenek olyan méretekben, hogy azok számottevő szerepet kapjanak a gazdaság életében. Egyidejűleg biztosítani kell a meglévő üzemi gyümölcsösök rotációs rendszerű rekonstrukcióját.
- A gyümölcssterelítés és termelés jelentős beruházásokat igényel. Nem vitatható, hogy az alapberuházások hatékonyságának elsődleges feltételei között jelentkezik a kapcsolódó járulékos beruházások időarányos megvalósítása.

- A háztáji, házikerti és üdülővezeti gyümölcsösök fenntartása, újab-
bak létesítése igényli és feltételezi a megfelelő szaporítóanyag, műtrá-
gya és növényvédőszer-ellátást. Ismeretes, hogy az Ültetvénytervező
Vállalat átszervezésével új helyzet állt elő. Arra kell törekedni, hogy
az új szervezeti formák kialakítása lehetőség szerint még jobban biz-
tosítsa az ilyen vonatkozású lakossági igényeket is.

Gyümölcsstermesztésünk felsorakoztatott problémái mellett nem akarjuk
elhallgatni eredményeinket sem. A Pápai Áll. Gazdaság bánhalmi gyümölcsö-
sének továbbfejlesztése, a nemesvámosi Csopak Tája Termelőszövetkezet csont-
héjas gyümölcsös telepítésére irányuló programja, valamint a Veszprémi Állami
Gazdaság gyümölcsstelepítési tervei konkrét biztosítékát adják gyümölcsster-
mesztésünk fejlesztésének, de kívánatos, hogy ezekhez a programokhoz még
mások is csatlakozzanak.

Éppen a hibák megisméltésének elkerülése, a tapasztalatok hasznosítása,
általában a termesztés gyorsabb és eredményesebb fellendítése érdekében szük-
ségesnek látszik egy komplex, a megye egészére kiterjedő 10—15 éves fejlesztési
program mielőbbi kidolgozása, mely az előzőekben részletezett célkitűzéseket
lesz hivatott megvalósítani. E fejlesztési terveknek meg kell határozniuk a
megyében reálisan létesíthető új üzemi gyümölcsstermő területeket, a meglévők
rekonstrukcióját, avagy szanálását, az ezekhez szükséges anyagi és szellemi
feltételeket, összhangban a piac frissgyümölcs- és konzervipari igényeivel.

Annak ellenére, hogy a szőlőtermesztéshez viszonyítva az üzemek érdek-
lődése a gyümölcsstermelés iránt kisebb, úgy érezzük, hogy megfelelő gazdaság-
irányító és szervező munkával, az áruértékesítés biztonságának megteremtésé-
vel folyamatosan, érezhetően előbbre tudunk jutni gyümölcsstermesztésünk
fejlesztésében is.

A zöldségtermesztés helyzete

Közismert, hogy az egészséges emberi táplálkozásban kiemelkedő szerepe
van a zöldségfélék nagyobb arányú fogyasztásának. Ennek érdekében több
rendelet, határozat kiadására került sor, ösztönözve a zöldségtermesztés és for-
galmazás növelését. Az elmúlt időszakban ezek a kezdeményezések azonban
sem országosan, sem a megyében nem érték el céljukat. Az MSZMP Központi
Bizottságának 1976. decemberi ülése, majd az országgyűlés elemezte legutóbb a
helyzetet és határozta meg a feladatokat.

Veszprém megye zöldségtermesztésének helyzetét vizsgálva meg kell
állapítani, hogy a klimatikus és talajadottságok következtében itt nem beszél-
hetünk tipikus zöldségtermő tájakról. Ami a múlt hagyományait illeti, a Zirc
környéki káposztatermelésen túl csupán a városok környékén volt kisebb mér-

tékű áruzöldség-termesztés. Csak megjegyezzük, hogy a megye zöldségtermő területe az 1930—40 évek átlagában mindössze 556 ha volt.

A megye ipari centrumainak fejlődése, a Balaton-parti üdülés kiszélesedése, az utóbbi években egyre fokozódó áruigénnyel jelentkezett a zöldségtermesztés felé, úgy, hogy az áruellátás minél nagyobb hányada friss zöldségből álljon és annak számottevő része a megyén belül kerüljön megtermelésre.

A megyei zöldség árualap létrehozására irányuló törekvéseket, a hozott intézkedések eredményeit áttekintve a következőket állapíthatjuk meg.

A mezőgazdaság átszervezése 1960-tól nyújtott tárgyi lehetőséget arra, hogy az árualapot a termelészövetkezetek zöldségtermesztésével növelhessük. Az 1960-as évek elején 63, akkor még kisméretű termelészövetkezet foglalkozott zöldségtermesztéssel kb. 1000—1300 ha területen. Erre a termelési módra a kisüzemi jelleg, a kizárólag kézi munkaerőre alapozottság volt a jellemző. Természetesen azt is hozzá kell tennünk, hogy 15 évvel ezelőtt még nem beszélhetünk zöldségtermesztési technológiáról, csak képzeletünk világában éltek a ma alkalmazott géprendszerek, termelő berendezések. Az egyes gazdaságok kis volumenű zöldségkertészetei nem képeztek a gazdaság részére számottevő üzemágot, ennek megfelelően nem kaptak elegendő szakmai és erkölcsi figyelmet sem. Kedvezőtlenül alakult a termesztés jövedelmezősége is, mivel részben a termelőeszköz, részben a szakértelemhiány miatt a korai termesztést nem tudták megvalósítani. A dömpingáru csak kedvezőtlen árfekvéssel került értékesítésre, a jelentkező felvásárlási problémák pedig tovább rontották a termelő kedvet. Mindezek következtében a zöldségtermő területek folyamatosan és fokozatosan csökkentek.

A jelent megelőző időszakban a termelészövetkezetek területi koncentrációja folytán kialakult nagygazdaságokban a munkaerőhelyzet romlása mellett még kevésbé voltak fenntarthatók a hagyományos agrotechnikával működő, kisméretű zöldségtermelő üzemágak. Ez a jelenség egyébként az állami gazdaságok területén már korábban bekövetkezett, itt az 1961. évi 100 ha zöldségtermő terület 1969-re 7 ha-ra csökkent.

Jelenleg a megyében 18 termelészövetkezet foglalkozik zöldségtermesztéssel, összesen kb. 900 ha területen. Ennek is alig 1/3-a öntözött terület. A kisegítő és egyéb gazdaságok zöldségtermő területe kb. 450 ha. A termelést jelenleg csak kb. 1200 m² fűtött és 42 000 m² fűtés nélküli termesztő berendezés segíti.

A termelőegységek számából és a területből már érzékelhető az üzemágak méretének alacsony volta, melyhez ugyanilyen tendenciában járul az 1—40 ha közötti területeken termelt zöldségfajok nagy száma egy-egy üzemben. Ez a termelésszerkezet nyilvánvalóan nem teszi lehetővé a nagyüzemi géprendszerek és technológiák alkalmazását.

A zöldségtermesztés helyzetének javítása érdekében az elmúlt évben megyei intézkedési terv született. Ennek hatására a kereskedelmi egységekben

nőtt a közvetlen termelői felvásárlás és ez lehetővé tette, hogy a felkínált áruk valamennyi településen átvételre kerüljenek. Az így felvásárolt mennyiség még nem számottevő, összesen 45 vagon, de nagymértékben növekedett a termelői kedv és a friss zöldség ellátásban máris számottevő segítséget adott.

Nagy jelentőségűnek tartjuk a megyénkben létrejött több mint 40 kertbarát kört, kerttársulásokat, az ÁFÉSZ-ek ilyen irányú támogató tevékenységét. Ez a zöldségtermesztés mellett a kisüzemi gyümölcsstermesztés fellendítését is elősegíti. A házikerti gyümölcsstermesztéssel kapcsolatban már említett szaporítóanyag, vetőmag, növényvédő szer, termelőeszköz-ellátás jobb megszervezésével, a zöldségtermesztés igényeinek figyelembevételével a kistermelői tevékenység árumennyisége jelentősen fokozható. Ezt azért tartjuk jelentősnek, mert e társulások éppen a munkáslakta települések környékén alakulnak ki, és jelentősen javítani tudják a friss zöldséggel történő áruellátást.

A megye zöldségtermesztésének fejlesztése és a jobb zöldségellátás biztosítása érdekében a következő feladatok megoldását látjuk reálisnak.

- A nagyüzemekben meglevő zöldségtermő területeket koncentrálni és szakosítani kell, majd ennek megfelelően lehet a technológiát korszerűsíteni és a gépesítést biztosítani.
- Nagyüzemi zöldségtermő terület bővítésére lehetőség látszik a balatonfői öntözőfűrt területén, kisebb mértékben friss zöldség előállítására, nagyobb mértékben konzervipari termelés céljára.
- Megfelelő termelésirányítással el lehet érni, hogy azokból a zöldségfajtákból, melyeknek a megye éghajlati és talajadottságai megfelelnek (káposzta, gyökérzöldség) a megye önellátó legyen.
- Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy Ajkán az erőmű hulladékenergiájának hasznosítása milyen mértékben lehetséges és gazdaságos korai zöldségfélék előállítására.
- A termelőszövetkezetek kisebb, nagyüzemileg nem hasznosítható, öntözhető, régebbi zöldségtermő területeit háztáji társulások, vagy kertszövetkezetek útján zöldségtermesztéssel, kell hasznosítani.
- Mindezek révén elérhetőnek látszik, hogy a megye zöldség áralapja 65—70 %-ban a megyében kerüljön megtermelésre. Ennek érdekében a termelési feladatokon túl növelni kell a termelés és értékesítés biztonságát, fokozott szigorúsággal kell ellenőrizni a szerződésekben vállalt kötelezettségek teljesítését.
- A kereskedelmi hálózat egységeiben javítani kell a technikai feltételeket, fokozni kell a csomagolt, félkész, tisztított áruk forgalmazását.
- Növelni kell mind a termelés, mind a kereskedelem vonalán a szakképzés színvonalát, a szakmunkások arányát.

Veszprém megye zöldségtermesztési helyzete összességében jelenleg úgy ítélhető meg, hogy a holtpontról való elmozdulás megtörtént és az említett célok és feladatok megvalósításával jelentősen növelhető a termelés és biztosítható az országos átlagnak megfelelő kiegyenlített, friss zöldségfogyasztás a megye területén is.

*A dísznövénytermesztés, a zöldövezetek
és a kultúrtájak helyzete*

Az életszínvonal emelkedésével minden dinamikus fejlődő országban, így hazánkban is jelentkeznek az esztétikai igények növekedése, melyek között mind a lakáskultúrában, mind a környezetben jelentős helyet kap a különböző díszítő jellegű növények alkalmazása. Nyilvánvalóan vonatkozik ez Veszprém megyére is, ahol az állandó lakosság mellett százazres tömegek jelennek meg a Balaton-partján, a Bakony csodálatos erdejében, vagy a műemlékek körül, akik mind igénylik a szép parkokat, a gondozott kirándulóhelyeket, vagy az üdülők virágos erkélyeit. Ugyanezt igényli az új városok, városrészek nagyszámú lakója is, ahol sajátos felüldülést jelent a háztömbök közötti zöldfelület, a virágos sétány, a kulturált játszótér stb. Az ilyen irányú szükségletek kielégítésének jelentős része kertészeti feladatot jelent, ezért nem hanyagolható el ezen ágazat helyzetének értékelése sem.

Megyénkben a közvetlen dísznövénytermelés viszonylag kis volumenű. A termesztéssel szinte kizárólag csak a városgazdálkodási vállalatok kertészeti üzemei foglalkoznak, de ezek tevékenysége zömmel csak a városok parkosítási igényeit elégíti ki. Már előljáróban megjegyezzük, hogy a városok növekedésével együttjáró parkfelületek létrehozásának üteme gyorsabb, mint az említett dísznövénykertészeti üzemek fejlesztése.

Jelentős a Balaton-part szállodáinak, üdülőinek parkfelülete, dísznövény igénye, ezek kielégítésére az ezeket fenntartó vállalatok, szervek kénytelenek voltak viszonylag nagy számú, de kis méretű, kisüzemi jellegű, saját kezelésű dísznövénytelepet létrehozni, saját igényeik kielégítésére. A jövőt illetően érdemes lenne vizsgálat tárgyává tenni ezek gazdaságosságát és bizonyos koncentrációs lehetőségek feltárását.

A lakosság dísznövény- és virág ellátottsága más megyéből történő behozatallal kerül kielégítésre. Bizonyos csúcsidőszakokban, ünnepek, ismertebb névnapok alkalmával elsősorban cserepes, virágos dísznövényekből, de esetenként vágott virágból is hiány mutatkozik.

Mindezeknél jelentősebb, nagyobb súllyal jelentkeznek a megyében a tájrendezési, környezetvédelmi feladatok.

A jelenlegi tervidőszakban kiemelt feladatként szerepel a Balaton-felvidék zöldövezeti erdőtelepítései növelése, a városi parkok bővítése, az ipari

központok környezetvédő erdőtelepítése. Az V. ötéves terv időszakában a városi zöldövezeti tervekben előírányzott új erdősisítés és fásítás a megye 7 városában 1400 ha területű. Ennek megvalósításával a városok átlagosan 20—40 %-os erdőfelülettel rendelkeznek.

A zöldövezeti erdősisítések mellett fokoznunk kell a belső parkok létesítését, és a már meglevők felújítását. Ezen a téren nagyon szép eredményt ért el Ajka város, ahol a közelmúltban 17 ha belterületű park készült el. Folyamatosan nagy gondot kell fordítanunk az ipari központok környezetvédelmi fásítására. Örömmel adhatok tájékoztatást arról, hogy nagyszabású terv megvalósítása van folyamatban Veszprém megye ún. keleti iparvidékén, Balatonfüzfő, Pét, Várpalota térségében, ahol a tervek szerint 1200 ha kopár parlagterület kerül erdősisítésre környezetvédelmi céllal. Eddig a tervekből mintegy 300 ha valósult meg, az 1977. évi terv 150 ha.

A 44 órás munkahét bevezetésével megnövekedett a dolgozók szabad ideje, melynek hasznos és kellemes eltöltése érdekében a városok környékén levő erdőket mind nagyobb tömegek keresik fel. A kultúrált pihenés érdekében parkerdők, sétaerdők, autósiphenők láncolatának kialakítása kezdődött meg a megyében. Elkészült 17 parkerdő fejlesztési terve, ezeknek több mint a fele már a folyamatos megvalósulás útján van. Ezek közül a legjelentősebbek Ajka, Veszprém, Várpalota, Tapolca és Keszthely határában találhatóak, ahol a látogatókat sétautak, ülőgarnitúrák, szalonnasütőhelyek, esőbeállók várják. Megyénkben 8 kiépített és felszerelt erdei autósiphenő és 8 erdei tornapálya áll a mozgást és felüdülést keresők rendelkezésére.

Összességében a megyében a jelen tervciklusban 1300 ha pihenőerdő, 2900 ha sétaerdő, 7000 ha kirándulóerdő megvalósítása szerepel előírányzatként. A századfordulóig tervezett környezetvédelmi és szociális üdülési funkciót betöltő erdősisítések megvalósításával a megye erdőborítottsága (erdésznyelven erdősisültsége) 32 %-ra emelkedik.

A témakör lezárása előtt nem kerülhető el, hogy ne tegyünk említést a zöldövezetek és kultúrtájak között a megye nagy vonzerejéről, de nagy gondjáról is, a Balatonról. Nyilvánvaló, hogy nem lehet célja vagy feladata ennek a tájékoztatónak a Balatonnal kapcsolatos problémáknak még csak felsorolása sem, de egy kertészeti vonatkozású összefüggésre mégis utalni kell. Közismert, hogy a Balaton alapvető társadalmi funkciója százezres tömegek üdülési, konkrétan fürdési lehetőségének biztosítása. A Balaton hidrofiorájának kedvezőtlen alakulása, vagy leegyszerűsítve a túlzott mértékű és minden parti beruházást jelenleg szinte megkérdőjelező hínárosodás bizonyos mértékben összefüggésben van a víz összetételének megváltozásával, azaz a felvehető nitrogén és foszfor mennyiségének növekedésével. Ez ma még inkább csak elméleti jellegű vitákat vet fel a partközelen is nyilván tovább fejlődő, intenzív szőlő- és gyümölcsstermesztés, valamint a környezetvédelem feladatai és célkitűzései között, de a jelek a gyakorlat konfrontációját is előrevetítik. Erre csak jelzéssze-

rúen kívántam az ülés résztvevőinek figyelmét felhívni abból a célból is, hogy utólag is bizonyítsam Veszprém megye kertészeti ágazatainak sajátos helyzetét, ahol a termelés-szervezésnek és irányításnak még ilyen problémákat is meg kell oldania a társadalmi érdekek messzemenő figyelembevételével.

Az elmondottakat a megye vezető párt- és állami testületei elé került beszámoló, a rendelkezésemre bocsátott statisztikák, szakosztályi tájékoztatók alapján állítottam össze. Ugyanakkor felhasználtam immár több mint két évtizedes helyi ismereteimet, tapasztalataimat is. Tudom, hogy még számos területre érdemes lett volna kitérnem. Nem beszéltem külön a főtermékről, a borról, a borgazdálkodás szakmai és közgazdasági kérdéseiről. Nem került részletes elemzésre az ágazatok megyei ökológiai és okonómiai helyzete; nem esett szó a megyei kertészeti kutatásokról, a szakember-ellátottságról, a megye kertészeti szakoktatásáról sem. Úgy ítélem, hogy ezek mindegyike szinte önálló előadási téma, érintsék most ezeket szükség szerint a korreferátumok.

Talán inkább a gondokról, a megoldásra váró problémákról beszéltem és talán kevesebbet az eredményekről.

A sikereket, az előrehaladást itt alapvetően két úton lehet érzékeltetni. Az egyik a termelés eredménye, a termékek tömege, a jövedelem forint összege, a másik az a fizikai és szellemi energiahalmaz, mely esetünkben a kertészet ágazataiban dolgozó munkások és irányító szakemberek kezében és agyában van.

Örömmel mondhatom, hogy Veszprém megye kertészei és szőlészei olyan szellemi energiával, korszerű szakmai potenciállal rendelkeznek, melyek személyi biztosítékát adják a feladatok megoldásának. Jól eső érzés, hogy egy ipari jellegű megye politikai, állami vezetőtestületei mennyire rendszeresen foglalkoznak a kertészet ügyeivel, gondjaival, de az is, hogy a kertészek közösségei a Veszprémi Akadémiai Bizottságban, az Agrártudományi Egyesületben, a MEDOSZ szakember csoportjában, a tudományos intézetekben, az állami gazdaságok és termelősövetkezetek szakmai kollektíváiban mind egységesebbé váló szemlélettel töreksenek a többre, a jobbra, a gazdaságosabbra és a társadalmi érdekek kielégítésére.

Ezt nagymértékben segíti a Magyar Tudományos Akadémia Kertészeti Bizottsága is, a mai napon és máskor is, melyet a megye kertészei nevében itt is megköszönök.

Bízom abban, hogy a mai nap szekcióülései tovább elemzik az egyes ágazatok helyzetét, és kérem, hozzanak olyan javaslatokat, melyek segítségével a megye vezetése és az üzemek dolgozó kollektívái a legsikeresebben tevékenykedhetnek a kertészeti ágazatok további fellendítése érdekében.